

érthető kifejtése található N. Warburton A FILOZÓFIA VILÁGA (Kossuth, 1993) című könyvének etikai fejezetében.

2. Az érvelés szempontjából nem jelentős körülmény, hogy a technika jelenlegi szintjén elképzelhető-e ilyen berendezések elkészítése.

3. R. Lewin: BONES OF CONTENTION, CONTROVERSIES IN THE SEARCH FOR HUMAN ORIGINS. Penguin, Harmondsworth, 1987. 316–318. o.

4. Uo. 319. o.

5. A vegetáriánusirodalom tanulmányozása alapján úgy tűnik: lehetséges, és találhatók. Vö. például K. Akers: VEGETARIAN SOURCEBOOK, Arlington, Va., Vegetarian Press, 1989; F. M. Lappé: DIET FOR A SMALL PLANET, New York, Ballantine Books, 1975 vagy T. Regan: THE CASE FOR ANIMAL RIGHTS, University of California Press, Berkeley, 1983.

6. Ennek fordítottja történt meg azzal, hogy az emberek legnagyobb többsége elismerte, hogy a rabszolgaság önkényes intézmény volt. Egyes optimisták szerint e nagyszerű folyamatban most az állatokon a sor. Vö. például P. Singer: ANIMAL LIBERATION. Random House, New York, 1975.

Bánki Dezső

RÓMA, FIRENZE, FEKETEBACS, KISCELL

**Nádler István kiállítása
a Goethe Intézetben
és a Kiscelli Múzeumban**

1995–96 fordulójának egyik komoly, ünnepi eseménye volt Nádler István kettős tárlata. Több helyen egyszerre bemutatkozni a legnagyobb művészek kiváltsága. A Pestről Budára, Budáról Pestre utazás valamilyen zarándoklatélményt nyújthat a tárlatok látogatóinak. Mindkét helynek van valami szakrális hangulata. A Kiscelli Múzeumban a barokk építések, huszadik századi háborúk és jelenkori műemlékvédők által kialakított templomtérben az architektúra irányítja az ott kiállító művészeket. Romosodástól megmentett falak, pillérek, pillérközök határozzák meg a műtárgyak méretét, sugallják mondanivalóját – amennyiben a művész elfogadja üzenetüket. A Goethe Intézetben szinte maga az

író és költőfejedelem a meghívó, aki, tudjuk, maga is sokat rajzolt, s írásában, színrendszereiben a vizualitás nagy kutatója volt. A Magyarországon már a múlt század óta közkinccsé vált életmű mellett a jelenlegi intézet aktualitásokra érzékeny rendezvényei teszik emelkedett eseményekké az Andrassy úti, önmagában nem túl szerencsés kiállítóterem tárlatait.

Természetesen Nádler-festményt látni kevésbé előkelő helyekre is elmennének sokan. Sikeres Nádler-kiállítás volt már több alkalommal a kevésbé ismert, de nagyon tiszta értékvilágot képviselő Népszínház utcai Pandora Galériában, egy igen komoly hommage-festmény látható 1996 tavaszáig a modern kiállításokat csak rövid ideje rendező Zenetörténeti Múzeum Bartók Béla tiszteletére rendezett kiállításán.

Tornyok, különös épületek emléklátképei Firenzéből – ez volt a Goethe Intézet papírra festett óriásképekből álló tárlata. Nádler néhány éve igen erős szálak fűzik Itáliához. Római ösztöndíja, ismételt firenzei látogatásai óta Róma és Firenze természetes dajkája lett érett korba jutott festészetének, anélkül hogy bármiféle historizálás volna rá jellemző. Nádler nem tagadta meg több évtizedes alkotói pályájának geometrikus indítatását, a malevicsi szuprematizmust, most annak különös fénytelé átitatott formaszagató vonásait ismeri fel, követi, fejleszti tovább. Tanulmányútjain ihletője Itália építészetének merész, következetes, több korban és stílusban megjelenő, olykor szinte mágikus geometriája. Dél meleg színvilága, szenvedélye, fortissimóban megszólaló áhítata jelenik meg Nádler festményeinek sorában. Itália valósággal elvarázsolta őt is, mint századokkal korábban Goethét, később Böcklint, Csontváryt, Kandinskyt, s még folytathatnánk a sort.

A Kiscelli Múzeumban látható négy és fél méter széles vagy öt méter magas festmények valóságos szín-forma oltárok. Gondos mérések után Feketebácson készültek, a művész házában, műtermében, majdnem mediterrán környezetben. Az alkotás pillanatainak szépségét őrző műhely levegőjében nőttek naggyá, bár nem kétséges, hogy végső munkálataik a kiállítás helyszínén történtek. Kettős címükben is kifejeződik ez a folyamat, hi-

szem a sorozat legtöbb képének címe: FEKETE-BÁCS–KISCELL és egy szám, mely a mű helyét jelöli. Barokk oltárok mellett, a barokk zene építményeihez hasonlíthatók Nádler óriásfestményei. A háromszögben megjelenő Istenszem emléke hatalmas kék háromszögben, sárga, rózsaszín háromszögárnyékokban jelenik meg az egyik képen. A tizenhetedik, tizennyolcadik század pompázatos templomi ravatalaira emlékeztet a törött kereszt alakú másik kompozíció. Az ünnepélyes, komoly formák és színek olykor táncritmusban rendezett vonalak és színekötegek játékosabb szólamával váltakoznak. A világosságárgák, narancsok, fehérek meghökkentők. Hasonló meglepetést váltanak ki, mint Michelangelo freskói a Sixtus-kápolnában évszázados piszoktól megszabadítva. Élénksárgák, vörösek, fehérek, különös zöldek jellemezték a reneszánsz, a manierizmus és barokk festményeinek nagy részét, s ma döbbenet fedezhetjük fel különös modernségüket.

Nádler István a múlt mesterei mellett századunk nagyjai, Malevics, Kandinsky, Barnett Newman, Mark Rothko nyomdokain is halad. Előzményei közé sorolhatók még Arnold Schönberg színpadfestményei, Mihail Matjusin szélesen tárulkozó, „csíkos” képei. A festményein látható, felhőkbe burkolt álompiramisokat a század elején a litván Ciurlionisz is megfestette, de hol vannak az ő méretei, halvány színei a Nádler-festmények szenvedélyes újexpresszionista színvilágától!

Nádler festményein a végtelen térben

megjelenő mértani formák a világ lényegét megközelíteni képes emberi értelmet dicsérik, a rohanó felhőkre emlékeztető színes formafonatok az időbeli lét és művészetek értékvilágát fedezik fel. Nádler hisz az ismétlődő, éppen csak kicsit változtatott formákból álló kompozíciók polifóniájának erejében, a zárt és nyitott formák összecsengésében. Ezt a hitet fejezik ki a Kiscelli Múzeumban kiállított festményei és a Bartók tiszteletére festett kép sárga háromszögében megjelenő sötét sáskötetre emlékeztető forma.

A pályája csúcán lévő művész otthon van már évek, évtizedek óta Európa nagy művészeti központjaiban, kiállítási anyaga eljutott Japánba s a tengerentúlra. Szűkebb hazája azonban, mint ez képcímeiből is kiderül, Róma, Firenze, Feketebács. S most, a kiállítás alkalmával, bekerült ezek közé Kiscell dombja is.

Nem tudjuk, hova kerülnek az óriásfestmények a kiállítás bezárása után. A múzeum nyilván képtelen az egész anyag befogadására. Az igazi nagy modern múzeum Budapesten, bár sokan megálmodták az elmúlt negyven évben, nem valószínű, hogy megépül a közeljövőben. Nádler kiállítását elegáns katalógusát lapozva, profi vagy amatőr videofelvételeken vagy csupán emlékeinkben őrizhetjük. S gondolhatunk rá, a képek hidegen izzó színeire, ha Rómában, Firenzében, Kiscellben vagy az Andrássy úton járunk.

Szabó Júlia

A folyóirat a Nemzeti Kulturális Alap, a Soros-alapítvány, a Budapest Bank Budapestért-alapítvány, a József Attila-alapítvány, a Kereskedelmi Bank Rt. és a Central & East European Publishing Project (Oxford) támogatásával jelenik meg